

LYS, LIV OG LUFT LANGS STRANDEN

Ved første blik ligner Greve en almindelig forstad med sine vidstrakte parcelhusområder udviklet efter Køge Bugt planen fra 1966 – lige bortset fra Strandvejen langs kyststrækningen. Det er netop nærheden til havet, og hvad det har medført af udvikling gennem tiden, som har givet Greve sit særpræg. Transformationen fra bondekultur og kystliv i fiskerlejer til strandliv er grobund for det Greve, vi kender i dag både langs kyststrækningen og længere ind i kommunens fastland.

Siden oldtiden har der boet folk langs Køge Bugt, hvor der blev fisket fra stranden. De lokale fiskere fik i begyndelsen af 1900-tallet selskab af strandgæster, der kom til Greve for at nyde strand, sol, lys og luft i deres fritid. Først var det velhavende borgere fra hovedstaden, der byggede store sommerhuse i flere etager, der kom til strandområdet. I mellemkrigstiden blev det populært for arbejdere og funktionærer fra hovedstaden at tilbringe weekender og ferier i én af de mange teltlejre, som voksede frem langs Køge Bugt, og senere udviklede mange af områderne med teltlejre sig til sommerhusområder. Således er mange sommerhuse bygget på, hvad der først var en en lejet teltplads, siden et skur på det købte strandlod og senere egentligt sommerhusbyggeri. Det er det sommerhusbyggeri der i dag ligger som helårsbeboede huse langs stranden.

Ferieliv i strandkanten

De forskellige gårde havde ved udskiftningen i begyndelsen af 1800-tallet fået tildelt en strandlod. Strandlodderne blev brugt til at hente tang og grus, lidt fiskeri eller græsning, men i det store hele blev det betragtet som nærmest ubrugelig jord, som derfor lå øde hen. Det var således ikke helt uden grund, at lokalbefolkningen gav Henrik Erhard Bonne tilnavnet ”den tossede københavner”, da han i 1899 begyndte at opkøbe disse ubrugelige strandlodder.

Bonne ville i første omgang bruge områderne til plantagedrift, men det må hurtigt have stået klart for ham, at der var langt flere penge at tjene ved at udstykke de store strandlodder i mindre parceller og sælge dem videre til sommerhusbebyggelse.

Bonne byggede den nærmest ikoniske Villa Olsbæk med tilhørende parkanlæg og fri udsigt over stranden til sig selv og sin familie.

1915. Familien Bonne med eftermiddagssysler ved stranden. I baggrunden ses familiens sommerhus Villa Olsbæk.

Mange af de første sommerhuse blev bygget i 1910'erne, da Greve Strand stadig var langt uden for København. Her kan ud over Villa Olsbæk nævnes Villa Sitka i Hundige, Granhaugen ved Greve Strand, Sole ved Karlslunde Strand og Klinten mellem Mosede og Greve Strand.

De første sommerhusejere, der byggede huse langs stranden, bestod fortrinsvis af fabrikanter og iværksættere – innovative forretningsfolk, der levede af udforske det nye og være på forkant. Det forhold afspejler sig også i de

sommerhuse de opførte, der næsten uden undtagelser er unikke i deres fremtrædelsesformer, parkanlæg og byggematerialer.

Et eksempel på dette er Villa Sitka, som blev opført af direktør Laage Thomsen i 1912. Villaens have har præg af en stor kreativitet og nysgerrighed i forhold til landskabet. Aléen med sitka-graner dannede en akse ned gennem parkanlægget, der igen som en renæssancehave omkransede villaen. Alt sammen med havet og stranden ved Hundige som bagtæppe. I dag kender vi haven som Hundigeparken, som er noget tilgroet siden Laage Thomsen plantede de første eksotiske buske i haven; men lige under overfladen, aner man stadig konturerne af en rigtig smuk symmetrisk struktureret have.

De første sommerhuse blev generelt bygget af den velhavende del af befolkningen, men i takt med, at ferie og weekender blev mere udbredt søgte også den brede arbejderklasse væk fra de små fugtige lejligheder i Københavns brokvarterer og ud mod luften og lyset ved strandene langs sydkysten. I 1919 holdt ca. 20 % af de organiserede arbejdere i Danmark ferie. I 1934 var tallet steget til 47 %. Det store boom kom dog først efter, at alle fik ret til to ugers ferie med løn som følge af Ferieloven i 1938.

Før 1934 bestod strandvejen blot af nogle sandspor. Trafikken kunne være yderst farlig. Billedet er fra omkring badehotellet.

Hele kyststrækningen i Greve Kommune blev kraftigt præget af de store befolkningsgruppers mulighed for og trang til at komme ud af storbyen. Efter en cykeltur på ca. 20 kilometer kunne Københavns befolkning kaste sig i bølgerne ved Hundige. Det var det første sted, hvor der kunne bades direkte fra stranden. Mange fortsatte imidlertid turen længere sydpå og slog sig ned for weekenden eller sommeren ved én af de mange teltlejre. Disse teltlejre blev etableret af foreninger og grundejere. Andre ofrede et værelse på Badehotellet, på Trylle-vælde Pensionat eller hos en lokal fisker. Befolkningstallet blev fordoblet om sommeren. Dertil kom alle de, der valfartede til stranden lørdag og søndag. Nogle kilder nævner, at der på en velbesøgt weekend omkring 1950 kom 20-50.000 børn og voksne ved strandene fra Hundige til Jersie.

Teltlejre langs Køge Bugt blev mere og mere almindelige fra 1920'erne, og de følgende ti-år etablerede forskellige mere eller mindre organiserede befolkningsgrupper teltlejre. Arbejdspladser samt idræts- og fagforeninger lejede jordstykker, som deres ansatte og medlemmer frit kunne benytte. Vennekredse lavede aftaler med jordejere om benyttelse af et lille jordlod ved stranden og tilbragte ferier og weekender sammen her. Lokale fiskere oprettede lejre, hvor hvem som helst kunne leje sig ind og dermed få adgang til at opholde sig på stranden og bade i vandet.

En dreng balancerer på bundgarnspæle foran Tomteli-lejren ved Mosede Strand. 1946

I 1926 blev Lejrklubben for Danmark stiftet. Den var forløberen for Danmarks Camping Union. Initiativet til klubben kom fra 26 landliggere fra Danmarkslejr. I 1930 havde klubben allerede 900 medlemmer. Formålet med klubben var at få en bedre forhandlingsposition over for de landmænd, som ejede jordlodderne, hvor teltene blev slået op. Lejrklubben for Danmark forsøgte at skabe ordnede forhold på lejrene, så sommerfolket ikke kom i karambolage med lokalbefolkningen og hinanden.

Efterhånden forsvandt teltlejrene langs kysten. Teltlejrenes standpladser blev mange steder til sommerhusgrunde. De lokale grundejere solgte under og efter 2. Verdenskrig flere og flere grunde til de tidligere teltejer, som nu havde fået råd til at bygge sommerhus. I dag sælges disse sommerhusgrunde til helårsbeboelse.

Fra teltlejr til Strandhusene

Et lidt anderledes eksempel på denne overgang fra teltpladser til sommerhuse, finder man ved Strandhusene i Hundige.

Strandhusene startede i 1930 som en teltlejr, hvor de samme familier kom år efter år. De lejede sig ind hos Købmand Jensen, hvor hver teltejer gav mellem 40-70 kroner om året for at leje en lille parcel på ca. 80 kvadratmeter på et strandlod, som Købmand Jensen havde delt op i omkring 60 parceller.

Da Købmand Jensen døde, blev lejerne tilbudt at købe parcellerne.

Efter nogle langvarige forhandlinger blev "Andels-lejrselskabet Hundie Strand" etableret. Andelshaverne var de tidligere lejere. Da aftalen

med købmandens efterkommere var kommet på plads, begyndte beboerne at opføre små sommerhuse på grundene på 10 – 20kv. Og i 1944 blev navnet ændret til "Andelsselskabet Strandhusene".

Husene står der stadig i dag og mange af dem er ejet af efterkommerne af de første lejere.

Teltlejren der siden blev til strandhusene. I forgrunden ses købmandsbutikken, der i dag er Jyske Bank.

Vækst, erhverv og iværksætteri

Etableringen af betonvejen i 1934 var helt central for udviklingen af området langs Strandvejen.

Sammen med ferieloven fra 1938, gjorde den nye betonvej, at folk nu strømmede ud til strandene langs sydkysten.

Før etableringen af betonvejen kunne man ofte høre sætningen "Når cykelhjulet står fast i sandet, så er du nået til Greve". Før den nye betonvej, var der bare nogle sandspor og mange beretninger fortæller om, at det kunne være en både risikabel og langsommelig affære at tage en tur til stranden.

Etableringen af betonvejen i 1934, her er det omkring Karlslunde Strand.

Denne udbygning af infrastrukturen og formalisering af lejlivet langs Køge Bugt bevirkede også, at det var et langt større grundlag for vækst blandt de erhverv, der servicerede de mange feriegæster.

Greve Badehotel

Greve Strandkro, det tidligere Greve Badehotel, som blev opført i 1926, er et fysisk vidne fra tiden, hvor strandlivet var på sit højeste.

Greve Badehotel omkring opførelsen i 1926

De to søstre Sigrid og Tove Andersen overtog hotellet i 1934, og det var særligt efter, at de tog over, at hotellet for alvor kom til at spille en central rolle både i forhold til de københavnske gæster, lejrpladserne, men også for den lokale befolkning. De arrangerede baller, temafester, høstgilder, bridgeturneringer og danseskole. Og dermed blev badehotellet ikke bare et udflugtsmål for københavnere, men også et kulturelt midtpunkt for lokalbefolkningen.

Det var også søstrene Andersen, der i 1947 etablerede en biograf over for Badehotellet. Dermed blev Sigrid Andersen også Danmarks første kvindelige filmoperatør. Sådant en sal stod selvfølgelig ikke tom hele dagen, så den blev brugt til generalforsamlinger og andre større arrangementer. I efterkrigstiden brugte man endda i en periode biografens sal til gudstjenester, da der endnu ikke var opført en kirke til de mange tilflyttere.

Handel

Samtidig med de, at de store etablerede steder som Badehotellet havde deres storhedstid, voksede en hel underskov af mindre næringsdrivende frem. Konditorier, iskiosker, brødsalg og købmænd skød op langs Strandvejen, for at servicere de mange feriegæster. De lokale bønder tjente også gode penge på at sælge mælk, æg og kød til de mange sommergæster. Samtidig var de også behjælpelige med halm til madrasserne og opbevaring af grej i vintermånederne

Et godt eksempel på en af disse små næringsdrivende er konditoriet Søfryd. Det blev åbnet af en Bagermester Christensen, som havde butik på Frederiksberg, men som i 1920'erne havde købt sig et sommerhus ved Hundige Strand. Han fik idéen til et lille brødsalg og byggede et lille firkantet hus, på hjørnet af sin grund. Café Søfryd, som det kom til at hedde, solgte brød fra bageriet på Frederiksberg og konditorkager, som bagermesteren selv lavede i kælderen under huset. Han anlagde desuden en have, der strakte sig helt ned til stranden

Brødet fra Frederiksberg bliver bragt til Hundige med budcykel ca. 1930'erne

og en lille badebro, som gæsterne kunne benytte, hvis de ville have en dukkert. Således havde han, som mange andre i området, skabt en indkomst for sig selv ud af de mange tilrejsende.

Mosedede Havn

En anden vigtig indkomstkilde for befolkningen langs stranden var fiskeriet. Siden oldtiden havde man fisket ud fra strandene med åbne både, der kunne hives på land. Men i slutningen af 1920'erne gik flere af fiskerne sammen for at

Mosedede Havn som den tog sig ud i 1932

få opført en havn i Mosede.

Sammen med kommunen rejste de midlerne til en ø-havn ud for Mosede og dannede til den daglige drift et interessentselskab. I 1929 stod havnen færdig.

Samtidig med at fiskerne skulle drive bundgarnsfiskeri fra havnen, skulle den også fungere som en godshavn for hele trekantsområdet mellem København, Køge og Roskilde. Det var blandt andet salpeter, cement og trælast, der blev fragtet til havnen. Det

fortælles at havnen nogle gange var så fyldt, at man kunne hoppe over fragtskibene fra mole til mole. I en kort periode var der også passagertrafik fra havnen, da Strandgreven og senere Klintekongen på deres ruter mellem København og Tryllevælde også lagde til her.

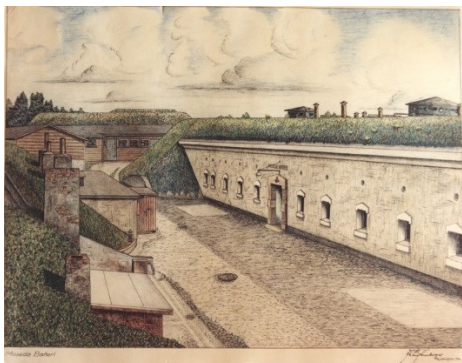
Selvom havnen i 1969 blev kraftigt udvidet, kan man stadig se strukturen af den oprindelige havn. Flere af de bygninger, der pryder havnen i dag, for eksempel de to pakhuse på havnens sydside, og husene der i dag huser havnefogedkontoret er også oprindelige fra havnens spæde start.

Strandgreven lægger til. Omkring 1930

Kampen for neutralitet

Da 1. Verdenskrig brød ud i 1914 blev omkring 58.000 mand indkaldt til sikringsstyrken. Strategien var, at man for alt i verden måtte forsvare landets hovedstad. Derfor blev hovedparten af de 58.000 mand udstationeret på Sjælland til forsvar af København.

Kridttegning af Mosede Fort

Vestvolden var blevet bygget og forstærket gennem slutningen af 1800-tallet. Men det store problem med denne var, at den lå alt for tæt på København. Med nye moderne artilleri-kanoner ville det være muligt at bombe hovedstaden uden overhovedet at skulle forbi Vestvolden. Derfor besluttede Rigsdagen sig for anlæggelsen af en helt ny forsvarslinje, Tunestillingen, der løb mellem Køge bugt og Roskilde fjord.

Det militære formål med Tunestillingen var at forsinke fjenden i at nå så langt ind mod hovedstaden, at København kunne bombarderes, hvis

angrebet kom fra syd eller vest. Landgang ved Køge Bugt blev i perioder anset for en stor trussel, og derfor var det vigtigt, at man hér havde et værn, der kunne slå fjenden tilbage i tilfælde af landsætning af tropper. Anlæggelsen af Mosede Fort, som blev påbegyndt i 1913 blev dette værn.

Mosede Fort ligger der stadig i dag og gemmer en unik fortælling af national betydning om Danmarks rolle under 1. Verdenskrig. I 2014 slog fortet dørene op for offentligheden som det landsdækkende Museum *Mosede Fort, Danmark 1914-18*. Greveegnen med Tunestillingen og Mosede Fort som er autentiske bygninger og anlæg fra 1. verdenskrig gør det relevant at skabe et landsdækkende museum om Danmark under 1.

verdenskrig netop i Greve og netop i kasematten på Mosede Fort. Bygningsmassen skaber således en

fantastisk ramme for en fortættet fortælling om Danmarks særlige rolle under 1. verdenskrig. Herfra kan vi fortælle om, hvordan Danmark viste omverdenen viljen til at forsvare den neutrale status og suverænitæt. Men bygningen danner nu også ramme for fortællingen om, hvordan kampen for Danmarks og danskernes neutralitet var med til at skabe principperne for den velfærdsstat, hvor staten, erhvervslivet og befolkningen satte rammerne for Danmarks udvikling i resten af 1900-tallet og frem til i dag. Neutraliteten forudsatte et ydre forsvar med militære, handelsmæssige og diplomatiske tiltag samt en indre opbygning af velfærdsordninger for at sikre, at hele befolkningen stod bag den danske neutralitet og ikke blev en del af tidens revolutionære strømninger. Befolkningen, centrale personligheder og begivenheder var med til at skabe rammerne gennem bl.a. foreningsdanmark, der sad med ved statens forhandlingsbord, og deltog i udmøntning af alle de uddannelsesmæssige, sociale og sundhedsmæssige tiltag, som blev sikret den brede befolkning. Fortællingen udgør dermed i sig selv et centralt nationalt narrativ om skabelsen af den danske velfærdsmodel og det danske demokrati.

Soldaterne træner med bajonetter på stranden. Første Verdenskrig

